

Om det også er et tilstrækkeligt frugtbringende felt at drive en så storstilet historisk forskning på, må lades ubesvaret, indtil flere af de bebudede bind i serien udkommer.

Værkets forfatter har selv deltaget i 1905-revolutionen som bolshevikisk agitator, men tilsluttede sig derefter menshevikerne og udvandrede efter 1917-revolutionen til USA. Han har således et førstehåndskendskab til mange af de begivenheder, han skildrer i sit værk. Dette suppleret med en udstrakt anvendelse af samtidige, nu kun meget vanskeligt tilgængelige kilder, dog ikke utrykt russisk arkivmateriale, har gjort det muligt for ham at give en præcis, ofte særdeles detaljeret og interessant skildring af de mange revolutionære og for en dels vedkommende af Ohrana fremmede arbejderorganisationer og -partier, som eksisterede eller opstod i de begivenhedsrige år omkring 1905-revolutionen.

Specielt følges menshevikernes udvikling fra Lenins splittelse af Det russiske socialdemokratiske Arbejderparti under dets 2. Kongres i 1903 i bolshevik (flertalsfolk) og menshevik (mindretalsfolk). Særlig interessant er forfatterens påvisning af, at menshevikerne – i modsætning til senere almindeligt accepterede antagelser – i 1905 var mere revolutionære end bolshevikerne, hvis ledelse stod meget tøvende overfor oprettelsen af den første Petrogradsovjet oktober 1905 og var modstander af iværksættelsen af den generalstrejke, som aftvang zaren Oktober-manifestet, som lovede indførelse af konstitutionelle forhold i Rusland.

Men trods sin rigdom på detaljer bringer værket ingen væsentlige nye synspunkter frem og er desuden blottet for perspektiv, dels i relation til de udenrigspolitiske begivenheder og zardømmets uduelighed, hvilke faktorer dog først og fremmest må siges at have fremkaldt 1905-revolutionen, og dels i relation til de russiske arbejderpartiers forhold til de øvrige europæiske socialdemokratier, først og fremmest deres forbillede, SPD.

Fremstillingen er således ret ubalanceret, og denne fejl forværres ved at forfatterens egen disposition er uoverskuelig og rodet, hverken kronologisk eller systematisk. Forfatteren har været opsat på at benytte sit rige kildemateriale, for hvad han ikke kan presse ind i fremstillingen, finder sin plads i det over 100 sider lange tillæg, hvor han desuden polemiserer mod de senere udlægninger af de af ham skildrede begivenheder. Især må den stalinistiske ortodoksis historieforfalskende fremstillinger fra 1930-erne med Stalins egen partihistorie fra 1938 i spidsen stå for skud, men dette er ærligt talt en for taknemmelig opgave at bruge så megen plads til, principielle historiografiske overvejelser ville være mere værdifulde, men sådanne savnes desværre.

MARTON DE HARTYANI

LAURENCE LAFORE: *The Long Fuse. An Interpretation of the Origins of World War I. Critical Periods of History.* Philadelphia and New York, J. B. Lippincott Company, 1965. 282 s. \$ 4,50.

I det lille, men banebrydende essay, *The World Crisis of 1914-1918*, skrev Élie Halévy i 1929: »If so formidable an event as the dismemberment of Austria occurred, nothing short of a miracle could prevent its developing into a general war. European diplomacy did not work the miracle. And there was war«.

Dette citat kunne udmærket have stået som motto for Lafores bog, for det er netop i Sydøsteuropas politiske forhold, og i det han kalder »The Austrian Anomaly«, at forf. tager sit udgangspunkt.

Denne »anomali« var jo den kendsgerning, at Østrig-Ungarn i modsætning til alle andre stormagter ikke var en nationalstat, og derfor i en periode, hvor nationalismen blev stadig mere dominerende, blev uhyre sårbar. De indledende kapitler, hvor denne Østrigs specielle situation analyseres og diskuteres, er fulde af spændende perspektiver og nye synsvinkler. Men i de følgende afsnit, hvor de storpolitiske kriser i tiden 1870–1914 analyseres, er det som om formålet tabes af syne. Forf.s lette og underfundige stil udarter til maner, det hele virker temmelig trættende og meget velkendt. Dette mellemstykke bør imidlertid ikke afskrække læseren fra at følge fremstillingen til den på alle måder bitre ende, for i de to afsluttende kapitler tager forf. revanche. Han giver her en yderst afbalanceret og velgennemtænkt fremstilling af Julikrisen, der endog er yderst let læst. Med et overlegent overblik diskuterer Lafore de forskellige fortolkninger af kontroversielle punkter og tager sit standpunkt, køligt og nøgternt, for, som han så rigtigt bemærker i indledningen: »By now, after fifty years, it seems wise to view the question of war guilt as a fact, and not a purpose, of history«.

Lafore fremlægger ingen nye kilder, knap nok en ny fortolkning, men den oversigt han giver, er overmåde læseværdig, og bogen er, hvor mærkeligt det end kan lyde: en morsom bog.

INGA FLOTO

GERALD D. FELDMAN: *Army, Industry, and Labor in Germany, 1914–1918*. Princeton, New Jersey, Princeton University Press, 1966. 572 s. \$ 12,50.

Man har ofte fremhævet den tyske historieskrivnings tendens til koncentration om den politiske historie på bekostning af den sociale og økonomiske. Også Hans Herzfeld har i en statusopgørelse for nylig berørt dette problem, og han skrev samtidig om »the great number of young American historians of German name and extraction who seem to form the spearhead of research into modern German history«. Denne karakteristik forekommer i forbindelse med Feldmans bog meget rammende, omend det er anmelderen ubekendt, om forf. virkelig er af tysk afstamning, eller kun bærer et tysk navn. En kendsgerning er det imidlertid, at der her er tale om en ung amerikansk historiker, der som den første har behandlet et centralt økonomisk og socialt problem i tysk historie under Den første Verdenskrig.

Skønt titlen er »Army, Industry, and Labor« bliver det på grund af kilde-materialets natur først og fremmest hærens politik der behandles. Da krigen ikke blev den forventede korte krig, men i stedet en langvarig affære, der krævede mobilisering af landets ressourcer på længere sigt, viste det sig hurtigt, at det civile bureaukrati ikke magtede opgaven, der måtte overtages af hæren, nærmere betegnet det preussiske krigsministerium. Stik imod hvad man ud fra en dogmatisk opfattelse af hærens politiske observans skulle have ventet, blev dette en fordel for fagforeningerne. Medens bureaukratiet og industrien veg tilbage for koncessioner til fagforeningerne, fordi de frygtede virkningen på læn-